

Mungan, M. (2011). Şairin Romanı. İstanbul: Metis, 2011, 582 s. ISBN-13: 978-975-342-808-8

Book Review

The Poet's Novel

The fantastic novel “The Poet’s Novel”, which was written by Murathan Mungan and published in 2011 by Metis Publishing, points out some important matters on information science which is significant especially for the librarians. Mungan, in the novel, at an unknown time and place, introduces his readers to a fiction that praises poetry. It is not only a praise on poem that he wrote in this novel, but also it is full of praise on writing, knowledge, learning, and mastery. The author makes his heros say wise words on "knowledge" in many section of the book. Because of these features this novel, that librarians might be interested, will be read by my colleagues with pleasure.

Şairin Romanı ve “Bilgi” Üzerine

Çok sevdiğim şair ve yazarlardan biri olan Murathan Mungan’ın *Şairin Romanı* adlı kitabını bundan 3 yıl önce okumaya başlamıştım. O kadar beğendim ki daha güzel bir zamanda doya doya okumak için ara verdim. Bir süre sonra, elime alıp okumaya başladığım anda beni çok etkiledi. Kitap okurken genelde notlar almayı, alıntılarını not etmeyi çok sevmişimdir. *Şairin Romanı*’nda aynısını yapmak üzere defterimi ve kalemimi yanımdan ayırmadım. Romanda dikkatimi çeken bir nokta da, yazarın “bilgi” üzerine bilgece laflar etmesi oldu. Bunları bir araya toplamak, istediğim zamanlarda tekrarlar yapmak ve meslektaşlarıma sunarak **şiire, yazıya, bilgiye, öğrenmeye, ustalığa methiyeler romanı olan bu kitabı** tanıtmak istedim.

Önce bu fantastik romanın (kimi yerlerde fantastik polisiye olarak geçer) geçtiği dünyayı ve romanın başkahramanlarını tanıtalım. Adı Yerküre olan bir gezegende geçer roman, Anakara olarak adlandırılan en büyük kara parçasından Odragend’e varmak üzere yola çıkan gezginlerdir romanın başkahramanları: Bendag; elli yıl sonra yurduna dönen bir bilge şair, Moottah; yıllarca evinden hiç çıkmadan yaşadıkten sonra çıraklarıyla birlikte yollara düşen bir şiir filozofu ve Gammen; yalnızca şairleri öldüren bir katilin izini süren atlı polis ve yardımcısı.

Bilge Şair Moottah’la başlar roman, yıllar önce doğduğu topraklardan ayrılmış olan şair için kendisi bir sözlükçü olan Dohanaralı Tarkusyu “O, bir bilgi ozanıdır. Bilgiyi şiirleştirmek az iş değildir” der. (s. 72). Sözlükçü der ki, “Yazdığım değil ama yaptığım, bir şiirdi” (s. 74).

“... yazdıklarını şimdiki zamana değil, geleceğe emanet ediyorlardı.” der yazar (s. 78). Bu noktada kütüphanelerdeki kitaplar geliyor akıllara, onca kitap hem şimdiye hem de geleceğe emanetler. Kitaplar şimdinin nesnesi ve geleceğin emanetleri. Burada vurgulanan yazılanların geleceğe emanet edilmesi olgusu, değinmeden geçemeyeceğim Cemil Meriç’in “Kütüphane bütün çağların, bütün ülkelerin ölümsüzleri ile dolu.” sözünü de hatırlattı.

“Ertesi sabah Moottah, Zeey ile Tagan’a, “Onu her gördüklerinden “Söyle bakalım Dohanaralı Tarkusyu, çok gezen mi bilir çok okuyan mı? diye sorarlarmış. O da her seferinde

“Her ikisi de ...” dermiş. “Ama bana soracak olursanız, en iyisi okuyarak gezmektir diye de eklermiş.” diyor. “Bizim de okuya okuya gezmemizin zamanı geldi çocuklar. Hadi yola düşelim.” (s. 80). Bu sözün üzerine söyleyecek söz yoktur sanırım, çok tartışılır genelde, çok okuyan mı bilir çok gezen mi diye. Son söz olsa gerek: “Okuyarak gezmek”.

Moottah, yollara konulan boyalı işaret taşları için; “Hayret! Bunlar eskiden yoktu. İnsanlar eskiden kaybolmaktan bu kadar korkmazlardı,” dedi içinden. “Kaybolmanın insanı zenginleştiren serüvenlerine olanak tanırlardı; yazık, bazı şeyleri kaybolmadan öğrenemez ki insan!” diye hayıflandı. Burada bahsedilen “kaybolma” kavramı bilgi serüvenimizde karşımıza çıkabilecek yeni bilgileri, kavramları da ifade edecek şekilde genişletilebilir.

“Bildiklerimiz, yaşadıklarımız, öğrendiklerimiz, duygularımız, sızılarımız bir başkasına ne kadar anlatılabilir ki?” (s. 94) diye söyler yazar karakterlerden birine.

Yazarın roman kahramanlarından birine söylediği öğrenmeye, bilmeye ve bunu bir yaşam tarzı haline getirilmesi gerektiğine ilişkin sözleri takdire şayandır. “Çocukların kendilerine sürekli bir şeyler öğretilmesinden sıkıldığını anladığı zamanlar, ‘**Bilmek, hayatta kalmaktır,**’ diyor. ‘Unutmayın, ne kadar çok şey bilerseniz yaşama şansınız artar. Hem sonra öğrenmeyi bir sanat, bir yaşama biçimi haline getirmeniz gerekir, bunun sırrıysa öğrenmenin aynı zamanda bir haz, bir zevk olduğunu anlamaktan geçer. Öğrenmenin hazzı olmadan insan tamamlanmaz. Bakın çevremizdeki birçok insanın yarım kalması bu yüzdendir.’(s. 106). Gerçekten ne güzel bir ifade ve aktarım olmuş yazarımızdan; öğrenmeye, bilgiye duyulan aşkın ve bunların öneminin vurgulanması adına.

Yazıya övgülerle dolu *Şairin Romanı*’ndaki masal kahramanı tadındaki tüm şair kahramanlar mutlaka defter taşları yanlarında. Cebinde defterleriyle dolaşan bu mistik şiir kahramanlarının romanı; öğrendiklerinin, duygularının, şiirlerinin aktarımını yaptıkları defterlere de övgülerle doludur. Eski kuşakların bu tadı iyi bildiği düşünülürse yazıya da bir övgüdür bu. Hangi formatta olursa olsun defterler değil midir, insanlığın bilgisini kalıcı hale getirip belki kitaplara dönüşen, aktarım sürecinin metaları (veya araçları) olarak. Yazı demişken aşağıdaki alıntılara da göz atmakta fayda var:

Yazar Bendag’a söyler: “Ömrünü harflere vermiş biri olarak biliyordu ki yazı, eli kalem tutan herkese, içtenliğin en çabuk sahteleşen şey olduğunu öğretir.” (s. 120). Ömrünü harflere adamak, ne güzel bir yaşam felsefesi. Ve yine bu bilge şairin yazı tutkusunu yazarımız şöyle ifade eder: “...Gözlediği kadarıyla, defterine kapandığında çevresiyle ilişkisini tamamen kesip sonra bir anda yeniden bulunduğu zamana ve yere geri dönebilme becerisine bakılırsa, yazının içinden geçmişliği vardı bu yaşlı adamın. Bu yoğunlaşma gücüne ancak yazı yazmada ustalaşmış kişilerde rastlanırdı. Belli ki yazı tutkusunu tanıyor, yazıdan büyülenmeyi biliyordu.” (s. 125).

“ ‘Yerküre yazılmak için vardır, dememiş miydi ilk ustası? ‘Biz yazmazsak, o hiç olmayacakmış gibi gelmiyorsa bize, ne önemi var onun da yazmanın da...’ ” (s. 218).

“... Yaşamda her şeyin geçici olduğunu bilmenin varoluş kederini sürekli diri tutan o umursamazlık bilinciyle, yerküredeki her şeyi dolgun bir yürekle cömertçe, sabırla, karşılıksız seviyor ve sonrası yaşamın ona görmeyi armağan ettiği ne varsa yerküreye yeniden şiir olarak geri veriyordu.” (s. 220).

“Tasarı ile tesadüf kardeşti. Yaşadıklarımızın içinde gizli geçitler vardı. Bunları görebilmek için kendimizde gömülü duran gözleri açabilmemiz yeterdi; sanat, felsefe, bilgi, ahlak, erdem ve şiir bunun içindi.” (s. 194).

Öğrenen insan için ona bir şeyler öğreten, ufkunu açan ister hoca diyelim ister öğretmen isterse usta önemi o kadar büyüktür ki. Ve yine roman kahramanlarımız unutmazlar ustalarını, hiç akıllarından çıkmaz ustaları. "...Nereye gitse içinde nicedir bir iç sese dönüşmüş ustasıyla konuşuyordu; yaşadıklarını sürekli onun sesiyle paylaşma, onun söyledikleriyle anlamlandırma gereği duyuyor; bunu da bir tür yoldaşlık çeşidi olduğunu düşünüyordu. 'Ustaların gölgesi uzun olur,' diyerek zamanında onu uyaran ustası bütün iyi ustalar gibi onu çıktığı hiçbir yolda yalnız bırakmamıştı." (s. 221).

"Ölülerimiz, yaşayan bir parçamızdır biz yaşadıkça," diye geçiriyor içinden Bendag. "Ne yazık, ben öldüğümde, ustam da ölmüş olacak!" (s. 221). Bize bir şey öğretenler aslında bizim birer parçamız değil midir? Onlarla anlam katarız varoluşumuza. Onlar sayesinde gelişir, değişir ve üretiriz belki de.

Sadece bir öğrenme ortamında ya da kişilerden mi öğreniriz, doğa bize bir şeyler öğretmez mi? Yazarımızdan doğanın öğrettiğine ilişkin şu sözlere göz atalım: "... Tabiatın kendisine öğrettiklerinin hala tükenmediğini düşünüyordu. Tabiat, kendini tekrar ederken bile büyük bir bilgelikle kendini tekrar etmemeyi beceriyordu. Kendi şiirlerinin de hep böyle olmasını istememiş miydi? Hep aynı şeyi yazıp hiç kendini tekrar etmemek!" (s. 221).

Zaman akıp gittikçe insan yaş alır, olgunlaşır. Olgunlaşmanın önemi üzerine söylenen şu sözler yaşanmaya hayıflanılan insanlar için ders niteliğindedir. "...Olgunluğun kazandırdıklarının keyfini sürmeyi bilmeliydi insan. Bir zamanlar bilmeden içinden geçilenleri, sonraları bilerek geçmeyi öğrenmeliydi. Ama ne yazık ki çoğu kez bunun tadını çıkarmayı öğrenmeye başladığımızda, yaşamın önemli bir bölümü de geçip gitmiş oluyordu." (s. 237).

Öğrenirken gözlemlenmenin, sorular sormanın önemini vurgulayan şu sözlere de yer vermek isterim: "... Onların, öncelikli bilgilere sahip olmadan saf gözlerle bakmasını, kendilerince gözlem biriktirmesini bekliyor, gerektiğini düşündüğü bir yerde birden konuşmaya, anlatmaya başlıyordu. Bu kez de öyle oldu. İlk çocuklara ne görmüş olduklarını; dikkatlerini çeken şeyleri, hangi ayrıntıları yakaladıklarını sordu; sonra gördüklerini bütünüyle tarif etmelerini söyledi onlara; ardından kendi konuşmaya başladı." (s. 240).

Peki, öğrenmek güzel de neden öğreniyoruz? Bilmek hayatta kalmaktır diyen yazarımız öğrenmeyi sorgulayan öğrencisi ile ustası arasında şu konuşmaya yer verir:

"Niye bu kadar çok şey öğreniyoruz usta? diye azıcık yakınma tonuyla ve avutulmayı bekleyen çocuk sesiyle sordular Moottah'a. O da böyle durumlar için yanında hazır bulundurduğu sözlerden birini söyledi: "Bilinci artan kişiyi kaderi de artar."

"Ama ne kadar çok şey öğrenirsem, o kadar az şey anlıyorum," dedi Zeey.

Moottah gülümsedi. "Bak işte tam da bir büyüğün edeceği söz," dedi. "Kendine zaman tanı. Bu sözü söylemek için henüz çok erken, o bilgilerin benliğine yerleşmesi için zamana ve yaşam deneyimlerine gereksinimin var." (s. 363). Bilgi ve zaman ilişkisi, enformasyonun bilgiye dönüşme sürecinde bireyin zihninde içselleşmesi için zamana gereksinimi vardır. Yeni fikirlerin ortaya çıkması için, yeni öğrenilenlerin deneyimlerle zenginleştirilmesini gerektirir.

Öğrenmenin yaşı olmadığını vurgulayan sözlerse şu şekildedir: "Bendag, "Yola çıkarken, Anakara'ya dönüşünün aynı zamanda bir iç yolculuk anlamına gelebileceğini kestiriyor, onun yaşına gelmiş, bunca yol gezmiş birinin bu iç yolculuklardan öğrenilecek bir şeyin kalmamış olduğuna inanıyordu. Kişi zamanla kendini tüketir; ne artık yeni bir şey öğretebilir kendine ne de benliğinde önceden bilmediği yeni bir şeyle karşılaşabilir sanıyordu. Yanılmıştı. Yanılmalar tükenmiyor, her yaş dönümü kendine özgü yanılılarıyla gelerek o güne dek yaşanan deneyimlerin öğrettiklerine ilişkin

kireçleşmiş ezberleri boşa çıkarabiliyordu. Yanılgıların keşfedilmiş olanları hakkında edinilen bilgilerin, henüz tanınmamış yahut tanımlanmamış olan diğer çeşitleri konusunda yardımcı olduğu pek söylenemezdi. Gerçek şu ki yaşamakla hayatın sonuna gelinmiyordu. Hayatın tükenmezliğiydi bu. Ne, nasıl, ne kadar yaşanırsa yaşansın, hayatın sonu yoktu. İnsanlar yalnızca yaşlanır, hayatsa hep bildiğini okurdu.” (ss. 350-1).

“Öğrenerek yazdıklarıyla, yazdıkça öğrendikleri içinde değişe tokuşa kendi zamanını katediyor, hem sözcükleri hem ruhunu damıtmayı öğreniyordu. ... Bunca zaman gittiği yollardan yeni öğrenmelerle başkalaşmış, güçlenmiş adımlarla geri geliyordu.” (s. 253).

Romanda “kökbilgi” olarak adlandırılan terim, rasyonalistlerin savunduğu kişinin doğuştan sahip olduğu bazı bilgiler olduğuna dair düşüncelere bir gönderme niteliğindedir: “Bendag şiirle sahiden ilgilenen kişilerin derdinin kesin gerçekler değil, hayatın değişkenlikleri olduğu bilgisine daha o zamanlar bile ruhunun, aklının derinliklerinde bir yerde sahipti. İlk ustası “Kökbilgi” derdi buna. Sende sağlam bir kökbilgi var oğul. Yerküreden öğrendiklerin sadece inşaat malzemesi. Sen hazır gelmişsin.” (s. 304).

Çok sık karşılaştığımız hayatın zorluklarına ilişkin ustası öğrencisine şu sözlerle nasihat eder: “...Hayat kolay olduğunda bile zordur çocuğum,” demişti. “Hayatın kendisi zordur; onu güzelleştiren şey, onun üzerine düşünmektir yalnızca. Şairsin, ‘anlam’ denen şeyin insan hayatı için taşıdığı anlamı herkesten çok senin bilmen gerekir. Hayat boştur! Herkesin her zaman dediği gibi boş! Onu dolduran anlamdır yalnızca. Bizim ona verdiğimiz çeşitli anlamlar. Bazıları hayat anlamından boşaldığında, onun gerçek yüzünü gördüğünü sanır; hayatın görülecek bir yüzü bile yoktur oysa... O kadar boştur işte hayat, sen bir an önce onu kendi anlamlarınla doldurup güzelleştirmeye bak! Ömrünü ancak böyle hayat yapabilirsin.” (s. 305).

“Hafızamız, bütün yaşadıklarımız değil, yalnızca unutamadığımız anlardır. Ortak yaşanılanı bile herkes zamanla başka türlü hatırlar. Bir gün belki siz de şu içinde yaşadığımız anı farklı hatırlayacaksınız.” (s. 316).

“... Onca yıldır yollarda olan biri olarak yolculuk etmenin başlı başına bilgi çeşidi olduğunu bilmez değildi.” (Gamenn) (s. 331) diyerek yolculuk etmenin bir bilgi çeşidi olduğunu savunur yazar. Burada yolculuk etmenin bilgi edinmedeki önemi, vurgulanır böylece.

Son olarak, bir kütüphaneci olarak romanda, ders verilen bir yerin “Yüksek Bilgi Evi” diye adlandırıldığından ve arşiv olduğunu düşündüren “Anakara’ya ait kadim bilgilerin toplandığı ‘Zümrüt Belgeler’ in toplandığı bir mekandan söz edildiğinden de bahsetmekte yarar var. “El Mühürleri” adı verilen ilk antlaşmalar, ilk sözleşmeler de burada yer alır (s. 343).

Yine bu değerli kitaptan bir alıntıyla bitirmek istiyorum: “**Hayat kısa olabilir ama anlar sonsuzdur.**” (s. 232). Anlarımızın değerini bildiğimiz, keyfini çıkardığımız günler dileğiyle.

Arş. Gör. Demet Işık

Ankara Üniversitesi

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü

demet1ki@gmail.com - demeti@ankara.edu.tr